

**267. Pákozdi, Központ
(KÖH 80393)**

Fejér megye Kö, I

A Székesfehérvár és térsége szennyvízhálózat bővítési program beruházás során, 2011. március 29-től kezdve, régészeti megfigyelést és feltárást végeztünk Székesfehérvár-Kisfaludon, Székesfehérváron, Pátkán, majd Pákozdon és Seregélyesen is. A munkálatokkal átlagosan körülbelül 1,5–2,5 m-es mélységben dolgoztak, 80–100 cm szélességben bontották meg az úttesteket. Ez alól csak az aknák helyei voltak kivételek, körülbelül 2×2 m-es szélességgel. Ez az egész beruházásról elmondható, kivéve a nyomóvezetésekről és az esetleges omlásokról. A folyamatos egyeztetés során, minden helyszínen megfelelő régészeti felügyeletet tudtunk biztosítani, a munkálatok folyamatos haladása mellett. A gépek körmös kanállal dolgoztak, helyenként kötőfejjel, így az objektumokról, felületi nem, csak metszeti ábrázolás vált lehetségessé.

Pákozdon a megfigyelés során több utcában elszórtan, régészeti jelenségeket tapasztaltunk. Ezek többsége középkori, mint a templom-körül élezelt temető. Ennek feltárását a csatornázás nyomvonalán a templom két oldalán elvégeztük, körülbelül 90 cm széles szelvényekben. A sírokról részletes fotó- és rajzdokumentáció készült. Észleltünk még erősen murvás, sziklás altalajban, leletanyag híján nem behatárolható objektumokat is. Minden esetben dokumentáció készült. A megfigyelések itt is folyamatosan zajlottak.

Munkatársak: Németh Gergő, Szücsi Frigyes, Klausz Attila.

PRANDER PÉTER

**Pápa, Belváros és Fő tér
(MRT 4. k. 61/2. és 61/4. lh., KÖH 8902 és 8903)
(Veszprém megye) Á, Kk, Kú, Ú**

A részletes tanulmányt lásd: Mordovin Maxim: Előzetes jelentés a Pápa, Fő téren végzett megelőző feltárások második és harmadik üteméről. In: Kvassay Judit szerk.: Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014. Budapest 2016, 244–269.

MORDOVIN MAXIM

**268. Pápa, Várkastély
(MRT 4. k. 61/1 lh., KÖH 8936)
(Veszprém megye) Kk, Kú**

A pápai Esterházy-kastély felújításához kapcsolódóan, a kastély É-i szárnyának K-i részén, a földszinti három helyisége régészeti próbafeltárást 2011. március 10–17. között végeztük el.

Az 1.1.11. helyiség 1. szelvényét 5,50×2 m méretben, a helyiség É-i falával párhuzamosan nyitottuk. A szelvényben három újkori, barokk téglapadló került elő, az első 0,25 m, a második GEF (= Gróf Esterházy Ferenc) bélyeges téglákkal 0,65 m, a harmadik 1,11 m mélyen. A második padlón, a helyiség ÉNy-i sarkában téglából épült kemence maradványa állt. A harmadik téglapadló teljes épségben maradt meg a szelvény területén. A padlórétegek között építési törmelékkel vegyes feltöltés feküdt. A második padló felett 9 db 17–18. századi mázatlan, vörös, ill. szürke színű, tál alakú kályhaszemtörödédek, a második és harmadik padló közül egy vaskapa került elő.

A 2., 3×2,5 m méretű szelvényt a helyiség DK-i sarkában nyitottuk. Az 1. szelvényben megtalált harmadik téglapadló 1,08 m mélyen itt is érintetlenül került elő. Felette laza, építési törmelékkel kevert feltöltést találtunk. Ebből a szelvényből leletanyag nem került elő.

A 1.1.12. helyiségben kijelölt 3. szelvény mérete 4,5×2 m, a helyiség D-i falával párhuzamosan. A DNY-i sarokban 0,26 m mélyen téglakályhaalapozás, a szelvény Ny-i, D-i és K-i oldalán 0,44 m mélyen téglacsatorna helyezkedett el. A csatorna téglái között akadtak bélyegesek, koronás E-betű (Esterházy) 1908-as évszámmal, amelyek mutatják az építés idejét. A szelvény É-i oldalán Ny–K irányú, és a szelvény Ny-i oldalán É–D irányú középkori kőfalak kerültek elő, a falkorona 0,64 m mélyen volt. Az É-i kőfal D-i oldalán, a fal kiugró alapozásán téglapadló maradványa nyugodott, 1,41 m mélyen. A szelvény alja 2,55 m mélyen volt, eddig nyúlt le az É-i oldalon lévő kőfal alapja, innét kezdődött az érintetlen, sárga agyagos altalaj. Ebből a szelvényből sem került elő leletanyag. *(Az illusztrációt lásd a 134 oldalon!)*

A 1.1.13. helyiségben nyitott 4. szelvény 2×2,5 m méretű volt, a helyiség ÉNy-i sarkában. A szelvény egész felületén É–D-i irányú, újkori téglaboltozatos csatorna húzódott keresztül, boltozatának teteje 0,35 m mélyen volt. A csatorna tetejére épült árnyékszékek É–D-i irányú K-i téglafalának koronáját 0,44 m mélyen találtuk meg. A csatorna boltozatán két utólag elfalazott, mintegy 0,6×0,6, ill. 0,8×0,8 m-es nyílás nyoma látható, az egykor felette állott pottyantós latrinák maradványa. A csatornaboltozat tetején 0,3 m széles téglaválaszfalak maradványát találtuk (falkorona 0,31 m mélyen). Leletanyag a szelvényből nem került elő.

A 2x3 m-es 5. szelvényt a helyiség DK-i sarkában jelöltük ki. A DK-i sarokban 0,28 m mélyen, a 3. szelvényben előkerülttel azonos téglakályhaalapozást találtunk. Benne a 3. szelvénybeli téglacsatorna tégláival azonos bélyegű téglák (koronás E-betű és 1908-as évszám). A szelvény Ny-i szélén, É–D-i irányban teljes hosszon a 4. szelvényben feltárt téglacsatornára épült árnyékszékek K-i fala húzódott tovább. A szelvény ÉK-i részén K–Ny-i irányú, 0,65 m széles kőfal csonkja lógott bele K-felől a szelvénybe, Ny-i folytatását elbontották (falkorona 0,43 m mélyen). A szelvény betöltését vastag feltöltési rétegek alkották, helyenként sok építési törmelékkel. Kb. 1–1,2 m-ig 6 db újkori, mázas kerámia, ettől lejjebb 7 db késő középkori, mázatlan kerámia (15–16. század) került elő a feltöltésből. Elért mélység 2,1 m. A viszonylag kis méretre (37 m²) korlátozódó feltárást során mindenesetre bebizonyosodott, hogy a kastély területe régészetileg erősen érintett.

Konzulens: László Csaba régész.

RAINER PÁL

**269. Pásztó, Ciszterci templom és kolostor
(KÖH 34401)**

(Nógrád megye) Á, Kú

Az NKA és Nógrád Megye Önkormányzata támogatásával folytatott kutatás során a 2009-ben felfedezett, öntött kváderfalas korai épület Ny-i és É-i határát meghatároztuk, a K-i oldalon egy második periódusban épült határoló falat találtunk.

Pápa, Várkastély

Feltehetőleg az épület K-i irányban nagyobb kiterjedésű volt, de eredeti fala az itt futó malomárok miatt elpusztulhatott. A D-i oldalon egy nagy méretű beásás miatt nem sikerült az épületet lehatárolni.

Az eddigi eredmények alapján egy legalább 4,7×6 m-es belméretű épületről beszélhetünk, de a hosszabb oldal a beásáson túl még továbbnyúlhat D-i irányban. Az előkerült falakból az alap és több helyen az első kősor maradt meg 85 és 65 cm között változó vastagsággal.

A kutatás nem várt eredménye egy másik, a barokk kolostor D-i homlokzata előtt húzódo, szintén öntött kváderfalas épület falmaradványa. A falazástechnika és leletanyag alapján mindkét épület a monostor bencés periódusához sorolható. A 2. épületről több információ jelen kutatással nem volt nyerhető. Az 1. épület téglakő burkolatát agyagpadlókkal újították meg. A megújítások tüzesetekhez köthetők. A feltárás során kimutatható legutolsó járósínt-feltöltésnél az épület falai már a jelenlegi szintre visszabontottak, s csak mint lábazat töltöttek be funkciót.

Az épülettől Ny-ra megfigyelhető volt egy könnyűszerkezetes toldalék. A toldalékon belül egy valószínűleg gabonás verem céllal nyitott gödör is előkerült. E gödröt a 17. században szüntették meg. Az épület eredeti funkciójára az előkerült viszonylag kevés leletanyag nem ad támpontot. Mivel a kontúrjainak meghatározása volt a cél, belsejében nem nyitottunk felületet. A műhelyépületekkel rendszert mutató elhelyezkedése ipari, gazdasági funkciót sejtet, de nem zárható ki egy beteggondozó ház lehetősége sem. A 2009-ben elvégzett műszeres lelőhely-felderítés adatai a két szezon nyílt árkos-szelvényes kutatásának eredményei alapján e lelőhely objektumainak, kiterjedésének meghatározására nem alkalmasak. A terület É-i és K-i részén bizonyosan szilárd építésű épületek húzódnak nem nagy mélységben (-050–100 cm). A kutatás terepi lezárásaként a szelvényekben a kutatás határára geotextilt fektettünk. A vizszoematést követően a területet gyepesítettük.

A kutatás során archeometriai mintákat is vettünk. A vizsgálatok az MTA Geokémiai Intézetében, Tóth Mária irányításával történtek. A paleozoológiai meghatározásokat, a faunalistát Daróczy-Szabó Márta készítette. Érdi Benedek geodétával a Szalai-malom sarokpontjait is bemértük, 2009-ben a műhelyépületekkel tettük ugyanezt. Így a monostor-együttes minden látható eleme most már térképre vihető. A korábbi és jelenlegi kutatások eredményei egységesen tekinthetők át.

Munkatársak: Valter Ilona konzulens; F. Romhányi Beatrix régész (Károli Gáspár Református Egyetem); Bercsényi Kinga és Szabó Noémi Gyöngyvér technikusok.

MAJCHER TAMÁS

270. Pásztó, Szent Lőrinc Plébánia templom (KÖH 34405)

(Nógrád megye) Ő, Á, Kö, Kú

A Pásztó–Városrehabilitáció, Műemléki környezet projekt földmunkáinál 2011. április 13. és május 11. között végeztünk a régészeti megfigyelést. A szemlék során megfigyelhető volt, hogy a terület régészeti szempontból érintett. Természetesen ezt a korábban itt folyó kutatások is bizonyították már. Összefüggő

régészeti jelenségek a Szent Lőrinc templom É-i oldalkápolnájában voltak megfigyelhetők. Más területeken vagy nem hatolt a földmunka régészeti korú rétegekbe, vagy néhány esetben már feltárt, vagy roncsolt rétegeket érintett.

A templom körüli járda építése érintette a templom É-i kápolnája maradványait. A reneszánsz kapunál kezdtük a járdaalap kiásását. A felső 20 cm kevert talaj, eternitpalával, betonnal korhatározott. Előfordul benne antropológiai töredék és vékony tégladarab. Az ajtó küszöbkövén egy habarcsos csík fut végig -14 cm-en, ami egy korábbi padló szintje lehet. E szinten az ajtótól K-re 110 és 160 cm-re néhány padlótégla *in situ* töredéke szintén e padlónívót jelöli. Egy másik padlószint is előkerült -28–30 cm mélyen, a kapunyílásra merőleges sorokban, fél téglát eltolásban, sárgás feketőhabarcsban. A mérhető téglaméret 29×15×4 cm, oldala rézsűs, valószínűleg már eleve padlótéglának készült. A kápolna K-i falánál kisebb-nagyobb kavicsokból kialakított alapozás valószínűleg egy oltáralap lehetett. Lábazati vonaltól mért távolsága -95–100 cm. A lábazat a kapuzat küszöbéhez képest +76 cm-en van. A betonozásnál – ajánlást elfogadva – polisztirol-fóliát illesztettek a küszöbkövhöz, így a beton nem érintkezik közvetlenül vele. A csapadékcatorna fektetése során a padlókat megsértették, átlósan átvágták.

A lelőhely É-i szélén, a Deák Ferenc utcában felállított új kandeláberek közül három alapozási gödrének kidobott földjében találtunk őskori, középkori és kora újkori kerámiát, a K-i szélén pedig Árpád-kori és középkori kerámiát gyűjtöttünk.

MAJCHER TAMÁS

271. Pátka, Központ (KÖH 80523) (Fejér megye) Ró

A Székesfehérvár és térsége szennyvízhálózat bővítési program beruházás során, 2011. március 29-től kezdve, régészeti megfigyelést és feltárást végeztünk Székesfehérvár-Kisfaludon, Székesfehérváron, Pátkán, majd Pákozdon és Seregélyesen is. A munkálatokkal átlagosan körülbelül 1,5–2,5 m-es mélységben dolgoztak, 80–100 cm szélességben bontották meg az úttesteket. Ez alól csak az aknák helyei voltak kivételek, körülbelül 2×2 m-es szélességgel. Ez az egész beruházásról elmondható, kivéve a nyomóvezetésekről és az esetleges omlásokról. A folyamatos egyeztetés során, minden helyszínen megfelelő régészeti felügyeletet tudtunk biztosítani, a munkálatok folyamatos haladása mellett. A gépek körmös kanállal dolgoztak, helyenként kötőre fejjel, így az objektumokról felületi nem, csak metszeti ábrázolás vált lehetségessé.

Mikor Pátkán is megkezdődtek a munkálatok, a helyszínen felügyeltük a szelvényeket. A település K-i szélén dolgoztak először, itt régészeti jelenségeket nem tapasztaltunk. Később a belső utcákban is folytatták a munkát, itt elszórtan római kori, 3–4. századi objektumok, kerámiák kerültek elő. A központi templom mellett, a Vak Botyán téren egy próbafeltárást, szondázást hajtottunk végre, középkori temető és annak határai után kutatva. A feltárás során jelenségeket nem tapasztaltunk, így továbbengedtük a helyszíni munkálatokat. A településen felbukkanó egyéb objektumokat folyamatosan dokumentáltuk.